

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглядаються питання формування творчої особистості в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу, аналізується поняття "інформаційно-освітнє середовище", пропонується визначення дефініції "творча особистість", характеризуються психолого-педагогічні умови та засоби формування творчої особистості.

Ключові слова: *творча особистість, майбутній вчитель початкових класів, інформаційно-освітнє середовище, психолого-педагогічні умови.*

Сучасне суспільство знаходиться на етапі бурхливого розвитку інформаційних технологій. Індустріальна суспільна парадигма розвинених країн переросла в інформаційне суспільство, основними ознаками якого є створення, поширення та споживання інформації. Основною вимогою до освіти в такому суспільстві є підготовка висококваліфікованого працівника, здатного до швидкого сприйняття та обробки великих обсягів інформації, оволодіння цієї інформації сучасними засобами, методами і технологіями роботи, такого працівника, який швидко адаптується до сучасних умов, поєднує професійну мобільність зі знаннями основ наук а також відповідально та творчо ставиться до роботи.

Реалії інформаційного суспільства вимагають компетентних, творчих, конкурентоспроможних учителів початкових класів з особливим професійним світоглядом, інноваційним мисленням, високою професійною культурою і духовністю. Тому відповідно до вимог часу професійна педагогічна освіта спрямована на розробку моделей та технологій формування творчої особистості майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу.

Проблема становлення творчої особистості вчителя в тій чи іншій мірі висвітлюється в наукових дослідженнях філософів, психологів і педагогів. Велику увагу розробці даної проблеми приділяли В. Андреев, Н. Бердяев, В. Бухвалов, І. Геращенко, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, А. Маркова, Н. Нікандров, Я. Пономарьов, М. Потішить, С. Рубінштейн, Л. Рувинський, С. Сисоєва, та інші.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях сутності творчості значна увага приділяється вивченню педагогічних умов, шляхів, засобів формування творчої особистості (В. Андреев, О. Бодальов, Н. Кичук, М. Демінчук, Л. Лузіна, О. Мороз, В. Рибалко, О. Савченко та ін.) а також створенню методик виявлення і розвитку творчих якостей особистості, вивчення обдарованості (В. Моляко).

Проблеми освітнього середовища, визначення його сутності та структури розглядалися в наукових працях В. Петровського, В. Слободчикова, А. Хуторського, В. Явіна. До питання освітньої ролі середовища зверталися Г. Васильєв, Б. Бім-Бад, Ю. Мануйлов, М. Соколовський, Л. Новикова та інші.

В системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів існує велика потреба в теоретичній та практичній підготовці студентів до творчої професійної діяльності, розвитку креативності та формування творчої особистості майбутніх учителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу, в озброєнні майбутніх учителів технологіями розвитку творчих можливостей учня.

Актуальність запропонованої наукової розвідки зумовлена необхідністю теоретичної розробки моделі формування творчої особистості майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційно-освітнього середовища. Теоретична значущість і недостатня розробленість проблеми визначили тему статті, *мета* якої полягає в аналізі сутності поняття "інформаційно-освітнє середовище", висвітленні педагогічних та психологічних поглядів на проблему формування творчої особистості майбутніх учителів початкових класів, характеристиці педагогічних умов формування творчої особистості в умовах інформаційно-освітнього середовища.

Головні засади функціонування інформаційного суспільства прописані в таких державних документах: закони "Про інформацію", "Про телекомунікації", "Про національну програму інформатизації", а також у "Національній стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2006-2015 роки", затвердженої Верховною Радою України у 2006 році.

В науковій літературі існують різні погляди щодо визначення сутності поняття "освітнє середовище". Наприклад, О. Савченко освітнє середовище розглядає як сукупність умов і впливів, які створюють основу для навчання, виховання, розвитку студентів. Воно має інтегрований зміст, охоплює університетське, родинне, позашкільне, позауніверситетське, соціальне, географічне середовище [4, с. 15].

Дослідниця Полякова Г. вважає освітнє середовище підсистемою соціокультурного середовища – "на його глобальному, регіональному та локальному рівнях" [3, с. 84].

Російський вчений В. Ясвін освітнім середовищем називає систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, наявних у соціальному та просторово-предметному середовищі [7, с. 28].

За визначенням Т. Туркота, інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу представляє собою сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між студентами, викладачем і засобами нових інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної активності студентів за умови наповнення компонентів середовища предметним змістом конкретної навчальної дисципліни: різні види навчального, демонстраційного обладнання, програмні засоби й системи, навчально-наочні посібники тощо [5, с. 594].

Доцільною, на нашу думку, є ідея українського дослідника А. Білинського, який вважає, що формування творчої особистості може відбуватися лише в творчому середовищі.

Відповідно до цього він виокремлює "креативне інформаційно-освітнє середовище", яке має на меті не лише розвиток потенційного творчого потенціалу, а й стимулювання потреби в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, формуванні у людини об'єктивної самооцінки. Основною вимогою до такого середовища є проблемність і активність освітньої діяльності, безперервність та наступність процесу навчання [2, с. 20].

Проблема формування творчої особистості належить до найбільш актуальних у сучасній науці. Творчу особистість визначають як особистість, межі творчості якої охоплюють дії від нестандартного розв'язку простого завдання до нової реалізації унікальних потенцій індивіда в певній галузі, як людину, яка володіє певним переліком якостей, а саме рішучістю, умінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, умінням бачити далі того, що бачать його сучасники і що бачили його попередники. Вона повинна володіти мужністю для того, щоб піти проти течії і зруйнувати те, чому вірить сьогодні більшість. Творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї "...здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю" [6, с. 17].

Американський дослідник психології творчості Е. Торранс серед характеристик творчої особистості виділяє наступні: оригінальність, гнучкість, швидкість, вдосконалення [1, с. 71]. До цих характерних особливостей ще можна додати наступні: відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, високу самоорганізацію, працездатність.

Особливості мотивації діяльності творчої особистості полягають у тому, що вона знаходить задоволення не стільки у досягненні мети творчості, скільки у самому процесі. Специфічною рисою творця вважається невпинний потяг до творчої діяльності. Більшість авторів погоджується з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який уміє відкинути звичайне, шаблонне.

Творча особистість – креативна особистість, яка внаслідок зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень та здібностей, що сприяють досягненню якісно нових результатів у своїй діяльності. Володіння такими характеристиками є особливо важливим у процесі професійної педагогічної діяльності вчителів початкової школи. Для формування творчої особистості майбутніх учителів початкової школи потрібно створити специфічні психолого-педагогічні умови.

Створення психолого-педагогічних умов полягають у наступному: орієнтація на індивідуально-творчий розвиток особистості; реалізація особистісного і діяльнісного підходів до формування професійної компетентності та професійно-творчої діяльності майбутніх учителів початкових класів; цілеспрямована внутрішньо-вузівська підготовка викладачів до формування творчої особистості майбутніх педагогів; створення комфортного спеціального педагогічного середовища для безперервного розвитку особистості; конструювання педагогічних ситуацій, спрямованих на розвиток творчого мислення, цілеспрямоване та доцільне використання інформаційно-комунікаційних засобів; активізація творчої активності студентів; моделювання індивідуальних ситуацій успіху; створення системи стимулювання професійно-творчого самовиявлення майбутніх учителів у процесі професійної підготовки; забезпечення тісного взаємозв'язку вищої школи з професійним середовищем майбутнього вчителя початкових класів. Найголовнішою умовою для формування творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів, на нашу думку, є також забезпечення творчої співпраці викладача на засадах рівноправного конструктивного діалогу. З цією метою ми вважаємо за доцільне використання наступних засобів у процесі формування творчої особистості майбутніх учителів початкових класів.

Засоби формування творчої особистості майбутніх учителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища:

- формування інтересу до матеріалу, що вивчається та мотивації до навчальної діяльності;
- розв'язування задач та вирішення завдань конвергентного типу;
- використання активних методів навчання, дидактичних технологій продуктивного типу;
- введення навчальних предметів, їх модулів за вибором, право обирати навчальні завдання, тобто здійснювати поступовий перехід від організації до управління навчальним процесом;
- постановка завдань на перенесення знань у нову ситуацію та розробку нових алгоритмів діяльності;

- демонстрація творчої поведінки педагогами, педагогічна творчість;
- організація конференцій, семінарів, дискусій, групових методів роботи.

У результаті доцільного використання вищезазначених засобів можливе формування творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів, який володітиме формами, методами та засобами творчої педагогічної діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що зважаючи на те, що формування творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів є одним із стратегічних завдань, що стоять перед сучасною освітою, використання переваг, які пропонує інформаційно-освітнє середовище, надає можливість для ефективного вирішення поставленої задачі. А саме формування творчої особистості майбутніх учителів початкової школи в умовах інноваційної педагогічної системи вищого навчального закладу.

Використані джерела

1. O'Tuel F.S., Bullard R.K. Developing Higher Order Thinking in the content areas K-12. / O'Tuel F.S., Bullard R.K. – Midwest Publications. – 1993. – 278 p.
2. Білінський А. М. Творче освітньо-інформаційне середовище як чинник розвитку особистості вчителя / А. М. Білінський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон та ін. – Тернопіль, 2012. – №2. – С.15-21.
3. Полякова Г. Вплив освітнього середовища ВНЗ на формування професійної компетентності фахівців / Полякова Г. // Вища школа. – 2010. – №10. – С.78-87.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти / Савченко О.Я. – К.: Грамота, 2012. – 503с.
5. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Туркот Т. І. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
6. Явоненко М.В. Система творчих завдань міжпредметного характеру як засіб розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів. [Текст] дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 /: захищ. 13.09.2007 : затверджена 28.02.2001/ Явоненко Марина Валеріївна. – К., 2007. – 271 л.
7. Ясвин В. А. Образовательная среда от моделирования к проектированию / Ясвин В. А. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.

Radchenko M.

FORMING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' CREATIVE PERSONALITY UNDER CONDITIONS OF INFORMATIONAL AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The article deals with creative future teachers' formation in the conditions of informative and learning environment. The definition " creative individual" has been analysed. Psychological and pedagogical conditions and ways of creative future teachers' formation have been issued.

Keywords: *creative individual, informative and learning environment, future Primary School teacher, psychological and pedagogical conditions.*

Стаття надійшла до редакції 18.06.13